

دکتر هاشم رجب زاده

(اوزاکا - ژاپن)

آخرین مجالس خاورشناسی و ایرانشناسی ژاپون

(۱)

انجمن خاورشناسی ژاپن سی امین مجلس سالانه خود را روزهای ۱۲ تا ۱۴ نوامبر ۱۹۸۸ در دانشگاه مطالعات خارجی کیوتو برگزار کرد و پژوهندگان تاریخ و تمدن و فرهنگ و زبان مشرق زمین را برای تازه کردن دیدار و گفت و شنودها باز گرد آورد. نخستین روز این مجلس، بشیوه هرساله، به آیین گشایش و دوسخترانی افتخاری و برداشتن عکس یادگاری و مهمانی شبانه و دادن جوایز جوانان کوشنده در مطالعات شرقی گذشت، که مانند هرسال پیش درآمدی بود بر کار این مجلس و ارائه مقاله های تحقیقی در روز یکشنبه ۱۳ نوامبر. حال و هوای گرفته روزهای بیماری فرزند آسمان، امپراطور در گذشته ژاپن، که به پایمردی سیاست پیشگان مصلحت جو و هماوایی رسانه های گروهی برهمه جا سایه انداخته بود، در این گردهمایی جا و جلوه ای چندان نداشت. نگارنده نیز که به بهانه همراهی با کاروان شرقشناسی ژاپن در کنفرانس سالانه خاورشناسی امریکا و کانادا روانه قاره جدید شده بود، با اینکه شتابان رفت و تند باز آمد، باز به نخستین روز مجلس علمی کیوتو نرسید و هم از گشت و گذار در مکانهای تاریخی و جاهای دیدنی این پایتخت قدیم ژاپن که به همت میزبان مجلس برای روز سوم تدارک شده بود، در گذشت و به همان روز کار و مقاله خوانیهای یکشنبه ۱۳ نوامبر بسنده کرده گفته اند « خیر الامور اوسطها ».

کار اصلی این مجلس علمی مانند هرسال میان سه کمیته تقسیم شده بود که چنانکه پیدا بود به ترتیب باستانشناسی، فرهنگ و تمدن باستان و فرهنگ و تاریخ و تمدن قرون

میانه و معاصر می‌پرداخت. پژوهشهای اسلامی و مقاله‌های ایرانشناسی در کمیته‌های دوم و سوم ارائه شد، که مروری تند و کوتاه بر سخن و پیام آنها در زیر می‌آید :

کمیته دوم نائو تانی ایچی از دانشسرای سانیو به انتقال هنر شیشه سازی ایران و سرزمینهای اسلامی به چین پرداخت. سخنران گفت که در چند سال گذشته شیشه‌های ارزنده ساخته شده در غرب آسیا فراوان در چین پیدا شده، اما در اینکه این ساخته‌ها دقیقاً از کجا آمده هنوز نکته‌های تاریک هست. این پژوهنده شیشه‌های یافته شده در سه نقطه را بررسی کرده و آنها را آثار بدست آمده در غرب آسیا برابر نهاده است تا مگر کلیدی برای گشودن این رمز بیابد.

نوبوئو ساتو از دانشسرای یاماناشی بحثی درباره زبان ارمنی به میان آورد، و آکی نوری اوکادا مسأله نام زردشت و مایه و پیشینه و تاریخ آنرا مطرح ساخت. سخنران دو نظریه معروف درباره ریشه کلمه زردشت، یکی از آن « بیلی » (Bailey) و یکی پیش‌نهاده پرفسور ایتو ژاپنی را مطرح ساخت و کوشید تا به بحث و نقد و روشن ساختن جهات قوت و ضعف هر یک بپردازد.

نگین سخن و حسن پایان کار کمیته دوم بحث و تحقیق شیرین و نغز و عمیق پرفسور گیکیو ایتو استاد ممتاز و پهلوی شناس برجسته ژاپن درباره یافته‌های تازه در فارسی میانه بود. پرفسور ایتو یادآور شد که زمینه سخنش بسیار گسترده است، اما می‌کوشد تا با نقد نظریه‌های دانشمندان و ریشه‌یابی واژه‌ها درجه اهمیت یافته‌های تازه خود در این زمینه را روشن سازد. سخنران بر این پایه و با استناد به متون تاریخی مانند پازند و ریگ ودا به شرح ریشه و مفهوم واژه‌هایی که به شناخت و دریافت آنها رسیده است، پرداخت.

در کمیته سوم کی جی اوکازاکی پژوهنده دانشگاه بین‌المللی بودایی از شعر ابن‌قتیبه گفت و سپس کوچیرو ناکامورا استاد دانشگاه توکیو از تئوری کلام و مقایسه معتزله با اشعری سخن به میان آورد. آنگاه هاروئو کوبایاشی از دانشگاه توکیو به نگرش ابن‌سینا به انسان پرداخت و گفت که در نظر ابن‌سینا حکمت با دو جنبه وجود انسان سروکار دارد: یکی عناصر و جلوه‌های هستی او، و دیگر خود او یا « نفس ». تحلیل نفس پایه و مایه فلسفه ابن‌سینا شناخته شده است.

خانم توشیکو اودا محقق و مدرس دانشگاه توکیو به پیش مسلمانان از تاریخ پرداخت و نتیجه گرفت که تصور تاریخی از پیامبر اسلام از مایه‌های مهم موازین اسلامی است.

آنگاه شیگه رو کاماتا دانشیار دانشگاه توکیو درباره ملاحظه‌ها و باافضل‌کاشانی سخن گفت و به مقایسه اکسیرالعارفین ملاحظه‌ها که عبری نوشته و جاویدان‌نامه باافضل که بفارسی نگاشته است، پرداخت، و با بررسی چگونگی استفاده‌ای که ملاحظه‌ها در تدوین

اثر خود از نوشته بابا افضل کرده است مقایسه‌ای در افکار این دو دانشمند بدست داد. پرفسور میتوبو هوندا ایرانشناس والامقام ژاپن و محقق برجسته تاریخ مغول در ایران با حضور و سخن خود در کنگره امسال آنرا پر بارتر ساخته بود. پرفسور هوندا که سالها در دانشگاههای هوکایدو (شمال ژاپن) و کیوتو پیشدار مطالعه تاریخ و فرهنگ ایران بوده و چند سالی است که کرسی تدریس در دانشگاه دولتی را به اجبار مقررات بازنشستگی به جوانترها سپرده، اما کار تدریس را در دانشگاه علوم بازرگانی ناگویا دنبال کرده است، و همچنان محبوب و مرجع دستاران تاریخ و فرهنگ ایران می‌باشد. استاد هوندا این بار از ستاره شناسی و رونق آن در دوره ایلخانان سخن گفت و با شرح احوال ایران پس از هجوم مرگبار مغول گفت که در گذر این رویدادها و دگرگونی خطیر بسیاری از ایرانیان مستعد توانستند زمینه تازه‌ای از فعالیت بیابند، و خواجه نصیر طوسی (۱۲۰۱-۱۲۷۴) یکی از آنان بود که با حمایت هلاکوخان به از میان برداشتن فدائیان اسماعیلی پرداخت و در حمله هلاکو به بغداد که دستگاه خلافت را برانداخت نیز مشاور خان مغول بود. خواجه نصیر دفتر ودیوان مالیاتی برای حکومت ایلخانی ترتیب داد و پس به ایجاد رصدخانه مراغه و ترقی علم نجوم که این سینا آنرا بنیاد کرده بود همت گماشت، و پس از دوازده سال تلاش زیج ایلخانی را پرداخت و آنرا به اباقا خان تقدیم کرد. زیج الخ بیک در سمرقند دنباله بنیاد و سنت مراغه است. آثار رصدخانه مراغه که کارهای نجومی گوناگون در آن می‌شده هنوز باقی است. رشیدالدین فضل‌الله همدانی (۱۲۴۷-۱۳۱۸) نیز در جامع التواریخ پایه دانش نجومی خواجه نصیر طوسی را ستوده است. پرفسور هوندا در دنباله سخن به بررسی ستاره شناسی ایلخانی که با طرح و معاسبه خواجه نصیر بنیاد شد و نیز تاریخ ایران در اوایل سده چهارده میلادی در دوره حکومت ایلخانان پرداخت.

سه مقاله پایانی کمیته سوم همه در باره ایران بود. شوهی کوماکی بنیاد سلسله قاجار را بررسی و در آغاز سخن گفت که مطالعه تاریخ ایران در دوره قاجار اکنون بالا گرفته، اما بررسیها بیشتر در احوال قرن نوزده و پس از آنست، یعنی سالهایی که رقابت قدرتهای اروپایی در ایران اوج گرفت و در ایران هم توجه به مغرب زمین بیشتر می‌شد و این موجبات دگرگونیهای بزرگ فرهنگی و سیاسی و اجتماعی فرا آورد. سخنران پژوهش بنیاد و آغاز کار قاجاریه را برای فهم جریان و فرازونشیب تاریخ ایران سده ۱۹ تاکنون مهم می‌داند.

پرفسور موریوانو استاد بازنشسته دانشگاه توکیو و محقق اقتصاد و جامعه‌شناسی

روستایی ایران و چهره آشنا و صمیمی ایرانشناسی ژاپن که اکنون در مؤسسه علمی «دایتو یونکو» کرسی تحقیق و تدریس دارد، از دگرگونیهای اجتماعی در روستاهای ایران سخن گفت. پرفسور اونو از ۲۵ سال پیش که نخستین بار به ایران رفته و با زندگی مردم و کشاورزان الفت گرفته هیچگاه رشته مهر و پیوند خود را با روستاهای ساده و پر صفای دهکده آشنای خود، خیرآباد فارس درهشتاد کیلومتری شمال شیراز، نگسسته و بهر بهانه و هر فرصت دیدار را تازه کرده و کار تحقیق را دنبال گرفته است.

پرفسور اونوروستای ایران را تخته‌بندی‌نمایشی زنده و رنگین می‌بیند که کشاورزان بازیگران آنند و او خود در کنار به دیدن و نمونه برداری ایستاده است. این نمایش چند صحنه‌ای است :

صحنه اول آن از سال ۱۳۴۲ با اعلام اصلاحات ارضی شاه آغاز شد و صحنه دوم در سالهای ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۴ می‌گذشت که اوج حکمروایی شاه بود. صحنه سوم سالهای ۱۳۵۶ تا ۱۳۵۸ را نشان می‌دهد که روستاها نیز دستخوش انقلاب بود. صحنه چهارم در سالهایی می‌گذرد که جنگ ناخواسته زندگی روستا را نیز دگرگون کرد. پرفسور مورویوانو دهکده خیرآباد را نمونه‌ای از جامعه روستایی ایران گرفته و روند رویدادها را در گذر سالهای پرفراز و نشیب این ربع قرن در آنجا بررسی و خواسته است تا با جزء نگری و از راه قیاس حقیقت احوال کشاورزی و وضع روستائیان ایران را به روشنی دریابد. او می‌پذیرد که با گذشت سالها و در گذر تجربه‌ها و رویدادها دگرگونی شگرف در اندیشه و بینش و برخورد و سرانجام در خویششن خود وی نیز روی داده است.

پایان مجلس فرصتی بود برای خانم هیسانه ناکانیشی پژوهنده جوان که سخنی در باره وضع زنان در ایران و پاکستان بگوید.

(۲)

روزهای ۷ و ۸ ژانویه ۱۹۸۹ گردهمایی و دیدار دوستانه ایران در مجلس نوروبیروزی ایرانشناسی ژاپن بود که امسال نیز بهمت والای استاد تاکه‌شی کاتسوفوجی در میان طبیعت زنده ، اما غنوده دانشگاه مطالعات خارجی اوساکا در کوهپایه آرام شمال این شهر برگزار شد این بار نیز شیفتگان فرهنگ و ادب پارسی از هر گوشه ژاپن آمده بودند، و بازمراه با جوانانی که تازه در این راه گام نهاده‌اند. جدا از مدرسان رشته فارسی دانشگاه مطالعات خارجی اوساکا، پرفسور تسوئونوانا از دانشگاه کوماموتو در کیوشو جنوب غرب ژاپن ، دانشجوی پیشین و همکار تازه تحقیقی خود ، یوکویاما ، را به مجلس امسال معرفی کرد و این هردو پژوهنده در دو روزکار این مجلس نکته‌هایی دقیق از زبان فارسی را در میان

نهادند. ماشاشی میزوتا و خانم تویو کوکاواسه، عضو وفادار این مجلس، امسال نیز آمده بودند. میزوتا اکنون به تکمیل رساله دکتری خود درباره بنیاد گرفتن نظام بانکی در ایران می‌کوشد. آقای هاسه گاوا از دانشگاه بین‌المللی ژاپن نیز چهره جوان دیگری در دیدار امسال بود، و نیز آقای یاما جیما که بیست سالی می‌شود که رشته فارسی دانشگاه مطالعات خارجی اوساکارا گذرانده و سالها پیش گذارش به مجارستان افتاده و در دانشگاه بوداپست به تدریس زبان ژاپنی و تحقیق سرگرم شده است. این محقق جوان که روزنامه‌های ژاپن چندی پیش او را بنمونه ابتکار و کوشایی به خوانندگانشان شناساندند. تحقیق در زبان و ادب پارسی را هم از دست ننهاد و این کار را با پژوهش در متون دنبال کرده، که از آن میان است کاری با همکاری مینورو یامادا.

استاد کاتسوفوجی در سخن از شیوه فارسی‌نویسی قطعه‌ای از داستان «۲۴ ساعت خواب و بیداری» نوشته صمد بهرنگی را به بحث کشید و نیز از الگویی که بیشتر در زبان گفت و گو با آمدن فعلی بیش درآمد فعل اصلی دیده می‌شود، مانند درآمد و گفت، گذاشت و رفت، گرفت و خوابید ... سخن گفت و بحثی شیرین به میان آورد.

پرسش و پاسخ به درازا کشید و مجال سخن به آقای تاکامیتسو شیماموتو که می‌خواست بحثی درباره متون فقهی فارسی به میان آورد، نرسید، اما پرفسور کوچی کامیوکا پژوهنده مؤسسه تحقیقات بین دانشگاهی یافته‌های تازه خود را در بررسی محلی بازارهای روزدر شمال ایران همراه با متون و نمودارها و نقشه‌های مفصل ارائه داد.

کازونو تاکاهاشی، محقق سیاست معاصر ایران و خاورمیانه که چند ماه پیش با فرصت شرکت در کنفرانسی دیدار از ایران را تازه کرده بود با نمایش اسلایدهای خود از این سفر و شرح دیده‌ها و شنیده‌ها و یافته‌هایش بال اندیشه یاران مجلس را ساعتی به دشت‌های گسترده و آسمان نیلگون و شهرها و آبادیهای ایران و زندگی در آنجا کشاند.

مهمانی شبانه در پایان روز نخست کنگره به سنت هر سال فرصتی بود برای گفت و گوهای نزدیک‌تر با یاران یک‌زبان و دل‌آگاه در کنار میز «نابه». نابه در ژاپنی بمعنی دیگ است اما در اصطلاح خوراکی است که آنرا در فارسی آش درهم جوش می‌شود گفت. دیگی پهن و لبه کوتاه بر چراغ گازی روی میز کوتاه ژاپنی (میز میرزایی) می‌گذارند و کنارش در بشقاب بزرگ از هر گونه رویدنی که به دست آید و نیز تکه‌های گوشت از هر چه که فراهم باشد، می‌نهند و هر کس با دو چوب غذاخوری خود که سس لوبیا و ترب و هویج رنده شده و پیاز خرد شده در آن ریخته است می‌گذارد و می‌خورد. بر گزار شدن این شام آهسته آهسته چند ساعتی می‌کشد، و با ریختن رشته نرم و خیس‌انده در آب اندک و پرمایه بازمانده در ته دیگ و خوردن این آش رشته فوری، شام به پایان می‌رسد. این بار هم با آقای کواچی هاندا

استاد مؤسسه تحقیقات بین دانشگاهی « هم نابه » بودیم و بی در پی یادآوری می کرد که توه فو بخورم . توه فوکه آنرا در ژاپن با شام « نابه » می خورند ، از خمیر لویسا درست می شود که مانند پنیر ، اما نرم تر از آن و مانند لوزانک ، بسته شده و خودش را گرفته است . راهبان سنت پرست بودایی که از خوردن گوشت پرهیز می کنند ، مایه اصلی خوراکیشان توه فو است .

درگذشت امپراطور ژاپون

مجلس ایرانشناسی امسال برخورد به رویداد بزرگ در تاریخ ژاپن یا درگذشت امپراتور هیروهیتو که از مرگ خود چاره نیست .

اگر تاج ساییم و گر خود و ترگ رهایی نیاییم از بیم مرگ

(فردوسی)

شنبه ۷ ژانویه ، روز دوم گردهمایی ، در تاریخ روشن صبح و هنوز گوش و چشمی با موج رسانه های گروهی آشنا نکرده ، روانه دانشگاه شدم . یاران مجلس هریک از گوشه ای فرآمدند و سخن آغاز شد ، چنانکه روز پیشین . در میان بحث ، حرف از تعارف و بیان احترام آمیز پیش آمد که استاد کاتسوفوجی پرسیدند که اگر می خواستم عنوان خبری برای روزنامه فارسی برای واقعه مهم امروز در ژاپن پیدا کنم ، چه می نوشتم . نگاه پرسشم زیاد نکشید که افزودند : « درگذشت امپراتور . » دانستم که امپراتور ژاپن که ماهها در بستر بیماری با مرگ ستیز داشت ، بامداد آنروز در گذشته است .

درفارسی برای رویداد مرگ آدمی تعبیرهای گوناگون و شاید بشمارهست که بیشتر از فرهنگ اسلامی ما برآمده است ، اما برای امپراتور ژاپن که روزگاری فرزند خدایانش می دانستند ، شاید به تناسب بتوان گفت که مرغ روحش به آسمان پرکشید ، یا که شعله ای خاموش شد یا خورشیدی غروب کرد . این شعر کهن فارسی یاد آمد که در سوگ مرگ پادشاه وهم درشادی به تخت نشستن جانشینش ، ایزد را نیایش می کند که :

گر چراغی ز پیش ما برداشت باز شمعی بجای آن بنهاد

(ابوالعباس فضل بن عباس ربیعنی)

به گفته پرفسور کاتسوفوجی ، زبان چینی برای مرگ امپراتور کلمه یا نشانه نگارشی ویژه ای دارد که « ما » خوانده می شود . این واژه در ژاپنی هم بکار می رود .

امپراتور هیروهیتو که شصت و سه سال بر تخت بود به راستی پادشاه صاحبقران بود . در ایران سی سال را یک قرن می دانستند و بر این پایه امپراتور هیروهیتو که شصت سال پادشاهی را پشت سر گذاشت ذوالقرنین روزگار خود بود .

همان روز درگذشت امپراتور هیرو هیتو ، آیین موقت آغاز پادشاهی امپراتور تازه ژاپن ، آکی هیتو ، نیز انجام گرفت و شمشیر و نگین مقدس ، دو گنجینه از سه نشانه پادشاهی ژاپن به او داده شد . سومین نشانه باستانی آیین مقدس است . آیین اصلی جانشینی پس از سپری شدن سوگواری یکساله خانواده امپراتور برگزار می شود .

با جایگزینی امپراتور ، ژاپن دوره تاریخی و تقویم تازه ای راهم آغاز کرد . سال شمار تقویم ملی ژاپن بر پایه سالهای پادشاهی هرامپراتور است که یک دوره تاریخی شمرده می شود . دوره امپراتور هیرو هیتو « شووا » نام داشت . او روز ۷ ژانویه ۱۹۸۹ برابر روز ۷ ماه ۱ سال ۶۴ ، ۳۰ بتقویم ژاپن ، درگذشت و این دوره ۶۳ ساله به پایان رسید ، نام دوره تازه از سوی دولت ژاپن « هئی - سهئی » اعلام شد . این دوره از روز ۸ ماه ۱ آغاز گشت ، و سال ۱۹۸۹ در تقویم ژاپن سال یک از دوره هئی - سهئی شد .

پروفسور کائسوفوجی در باره نامهای تاریخی شووا و هئی - سهئی با پژوهشی در تاریخ چین باستان شرح زیر را نگاشته اند :

« هئی - سهئی ، شووا و تای - کو (که این یک ، لقب موقت امپراتور در گذشته می باشد تا هنگامی که لقب یا نام خاص پس از مرگ برای او اعلام شود) از نامهای خانوادگی دولفظی یا دو هجایی است که در چین کم است . در باره ریشه هئی - سهئی گفته اند که :

(Shi - ba Sen (Ssu - ma Ch' ien), Memoirs of History, Chap. 1, Five Emperors.)

امپراتور شون (یکی از پنج امپراتور افسانه ای در تاریخ چین باستان که پس از امپراتور شون - SHUN - فرمان راند) هست مرد فرزانه را برگماشت تا پنج فرمان او را در چهار جهت (یعنی در سراسر کشور) پراکنده سازند . این پنج فرمان چنین است . پدر باید سلیم باشد ؛ مادر باید شفیق باشد ؛ برادر بزرگتر باید رحیم باشد ؛ برادر کوچکتر باید مطیع باشد ؛ و ، فرزندان باید به پدر و مادرشان حق گزار باشند به این موهبت ، امن در درون و صلح در بیرون فراهم بود .

درباره نام شو - وا : در دوره امپراتور گیو (یائو) - GYO (YAO) - یکصد تن از کشور سالاران و خانواده هاشان هوشمند و فرزانه بودند و اینان همراه با ده هزار خدمتگزار دربار را یاری می کردند . بنا به ضبط منابع چینی هئی - سهئی از نظر ترتیب تاریخی هم پس از شو - وا می آید .

درباره نام تای - کو Tai - KO : این واژه بمعنی « کردارهای والا » است و به امپراتور یا پادشاه تازه در گذشته چنین نام می دهند ، تا هنگامی که لقب خاص پس از مرگ

او معین شود. کردارهای والا شایسته نامی بلند است.

هیروهیتو امپراتور در گذشته ژاپن سه هفته پس از مرگش به نام دوره پادشاهی خود امپراتور شو - وا ، نامیده شد .

شو - وا بمعنی « صلح شکوهمند » است . اما سرنوشت ژاپن آن بود که در این سالها بزرگترین جنگ تاریخ خود و نخستین شکست خارجی را تجربه کند ، شکستی که از شهرهای بزرگ و آباد آن تل خاکستری باز گذاشت . اما مردم وزمامداران سخت کوش و دوراندیش ژاپن واقعیت را پذیرفتند و این بار از راه صلح ببه هدفی دست یافتند که با جنگ به آن نرسیده بودند . برابن زمینه بود که سخن دبیرکل سازمان ملل متحد در آیین اعلام آتش بس جنگ عراق و ایران در دل مردم ژاپن نشست: « از راه صلح می توان به پیروزی ای رسید که با جنگ دست یافتنی نیست . » در گذر چهل سال از پایان جنگ، ژاپن به اعتلا و تفوق اقتصادی دست یافت ، در علوم و فنون پیشرو جهان شد ، در کیفیت و قدرت تولید صنعتی مغرب زمین را پشت سر گذاشت، مرد وزن ژاپنی بالاترین متوسط عمر را پیدا کرد، و در سال ۱۹۸۹ ، رقم کمکهای خارجی ژاپن ثروتمند و پیشتاز صنعت و بازرگانی از میزان کمکهای خارجی هیولای دنیای سرمایه داری جهان، امریکا، بیشتر شد . اینهمه نیز در دوره امپراتور هیروهیتو انجام گرفت، و در سالهایی که وارث کهن ترین پادشاهی تاریخ به ملت خود گفته بود که روزگار افسانهها و باورهای کهن گذشته است و او دیگر فرزند آسمان نیست و آفریده ایست همچون دیگر مردم.

ژاپنها با هوشمندی بسیار نه تنها از احوال مساعدی که فراسوی آنان آمده بود سود جستند ، که بر دگرگونی و پیشامدی که پریشانی و تیره روزی برای مردم گوشه های دیگر جهان آورد ، بخت بیداری برای این جزیره نشینان آینده نگر شد . قانون اساسی پس از جنگ که نیروی فاتح و اشغالگر امریکا به ژاپن شکست خورده تحمیل کرد، مجال داد تا ژاپن آزاد از فشار هزینه نظامی همه توان اقتصادی خود را در کار شکوفایی صنعت و رفاه اجتماعی بگذارد . اگر بالاترین فضیلت ژاپنیان را در دنیای معاصر، سازش پذیری آنان با احوال روزگار و برآوردن پیروزی از شکست و کامیابی از ناکامی بدانیم، سخنی به گراف نگفته ایم.

چند سالی بیشتر نیست که غرب خود باخته کوشید تا با کاهش دادن ارزش پول جهانگیر خود و، با این کار، گرانتر ساختن کالای ژاپن، راه را بر ورود کالا از ژاپن ببندد، اما افزایش صادرات این کشور باز نایستاد و ژاپن در گذر سه سال چنان خود را با وضع تازه تطبیق داد که اکنون بر ادامه وضع کنونی پای می فشارد.

رمز پیشرفت و اعتلای ژاپن در چیزی است که غرب مغرور اگر هم آنرا شناخته باشد مایه و جوهرش را در خود سراغ ندارد. غریبان در این چند ساله همواره به ژاپن فشار آورده‌اند که از دیگر جاها زیادتر کالا بخرد، بیشتر مصرف کند و کمتر کار کند. قصه دوندۀ دوندۀ و امانده‌ایست که به حریف بیشتازش فرهاد برمی‌دارد که قدم‌ها را آهسته‌کن تا همگام شویم. ژاپنی‌ها براه خود می‌روند، هر چند که در پاسخ این ناله‌ها نمایی از مدارا داده‌اند.

کسانی می‌گویند که تصویری که ژاپنیان اکنون از خود دارند حال کوشنده‌ایست که از نفس افتاده است و باز می‌دود؛ و نیز می‌گویند که در انتخاب نام دوره تازه، هه‌ئی - سه‌ئی، بمعنی «صلح و بهرمندی»، این گرایش پنهان است که ژاپنی اینک فرصتی برای آسودن و برخوردار شدن می‌خواهد. اما واقع اینست که آوای دل این مردم پرتلاش می‌گوید: ما زنده به آنیم که آرام نگیریم.

* *
* * *

آینده: خواننده‌ای متمجبانه پرسیده‌است چه رمزی است که شما سالی دو گزارش از وضع ایرانشناسی ژاپون منتشر می‌کنید، ولی از آن کشورهای دیگر که سابقه طولانی «ایرانشناسی دارند» (انگلیس، شوروی، فرانسه، ایتالیا، آلمان و اطریش) چیزی درج نمی‌کنید. جواب خواننده عزیز آن است که فرد ایرانده‌وست نازنینی چون هاشم رجب‌زاده دلسوزانه و به شوق خدمت به وطن بی‌پرسش و درخواستی چنین مقالات نغز می‌فرستد، ولی ایرانیان مقیم ممالک دیگر چنین لطف و همتی ندارند. کاش فرخ غفاری (فرانسه)، رضا نواب‌پور (انگلستان)، جلال خالقی‌مطلق (آلمان)، منصور سید سجادی (ایتالیا)، جلال متینی (آمریکا) بتوانند مارا منظم در جریان مجامع ایرانشناسی آن ممالک بگذارند.

میان خیمهٔ مجنون و خیمهٔ لیلی
مسافتی است که چون طول آه کوتاه است
چه رفته است که عاشق در این ره نزدیک
چو باد می‌رود اما هنوز در راه است
رضا افضلی